

Część I

Skarga kasacyjna. Komentarz praktyczny z orzecnictwem

Rozdział 1. Skarga kasacyjna w polskim prawie cywilnym

Rozdział 2. System kasacyjny a system rewizyjny

Rozdział 3. Charakter prawny skargi kasacyjnej

Rozdział 4. Cel i funkcja skargi kasacyjnej

Rozdział 5. Dopuszczalność skargi kasacyjnej

1. Uwagi wstępne
2. Orzeczenie istniejące
3. Orzeczenie podlegające zaskarżeniu skargą kasacyjną
4. Ograniczenia dopuszczalności skargi kasacyjnej
 - 4.1. Uwagi wstępne
 - 4.2. Ograniczenia przedmiotowe
 - 4.3. Ograniczenia kwotowe
5. Przegląd orzecznictwa

Rozdział 6. Legitymacja do wniesienia skargi kasacyjnej

1. Uwagi wstępne
2. Podmioty uprawnione do wniesienia skargi kasacyjnej
 - 2.1. Strony postępowania oraz podmioty, które przystąpiły do postępowania
 - 2.2. Podmioty, którym ustawa przyznaje prawo do wniesienia skargi kasacyjnej
3. Przegląd orzecznictwa

Rozdział 7. Termin do wniesienia skargi kasacyjnej

1. Uwagi wstępne
2. Żądanie doręczenia orzeczenia sądu II instancji wraz z uzasadnieniem
3. Wniesienie skargi kasacyjnej w terminie
4. Przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej
5. Przegląd orzecznictwa

Część I. Skarga kasacyjna. Komentarz praktyczny...

Rozdział 8. Sąd właściwy do przyjęcia skargi kasacyjnej

1. Komentarz
2. Przegląd orzecznictwa

Rozdział 9. Forma i treść skargi kasacyjnej

1. Forma skargi kasacyjnej
2. Obligatoryjne elementy skargi kasacyjnej
 - 2.1. Uwagi wstępne
 - 2.2. Wymagania konstrukcyjne skargi kasacyjnej
 - 2.3. Wymagania formalne zwykłe skargi kasacyjnej
 - 2.4. Fakultatywne elementy skargi kasacyjnej
3. Treść skargi kasacyjnej
 - 3.1. Uwagi wstępne
 - 3.2. Oznaczenie zaskarżonego orzeczenia oraz wskazanie zakresu zaskarżenia
 - 3.3. Przytoczenie podstaw skargi kasacyjnej i ich uzasadnienie
 - 3.4. Wniosek o uchylenie lub zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu uchylenia i zmiany
 - 3.5. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienie
 - 3.6. Oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia
 - 3.7. Odpisy skargi kasacyjnej
4. Skutki niezachowania wymagań konstrukcyjnych i formalnych zwykłych skargi kasacyjnej
5. Przegląd orzecznictwa

Rozdział 10. Podstawy skargi kasacyjnej

1. Uwagi wstępne
2. Naruszenie prawa materialnego
3. Naruszenie prawa procesowego
4. Zakaz podnoszenia zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów
5. Przegląd orzecznictwa

Rozdział 11. Przymus adwokacko-radcowski

1. Komentarz
2. Przegląd orzecznictwa

Rozdział 12. Procedura postępowania w sprawie skargi kasacyjnej

1. Kontrola wstępna skargi kasacyjnej
2. Przedsąd kasacyjny i jego przesłanki
 - 2.1. Uwagi wstępne
 - 2.2. Przesłanka występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego
 - 2.3. Przesłanka istnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów

- 2.4. Przesłanka nieważności postępowania
- 2.5. Przesłanka oczywiste uzasadnionej skargi kasacyjnej
- 3. Rozpoznanie merytoryczne skargi kasacyjnej w granicach zaskarżenia i podstaw skargi
- 4. Orzeczenia w przedmiocie skargi kasacyjnej
 - 4.1. Odrzucenie skargi kasacyjnej
 - 4.2. Przyjęcie lub odmowa przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania
 - 4.3. Oddalenie skargi kasacyjnej
 - 4.4. Uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości lub w części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania
 - 4.5. Uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy
 - 4.6. Uchylenie wydanych wyroków i odrzucenie pozwu lub umorzenie postępowania
- 5. Przegląd orzecznictwa

Rozdział 13. Związanie wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy

- 1. Komentarz
- 2. Przegląd orzecznictwa

Rozdział 14. Odpowiednie stosowanie do postępowania kasacyjnego przepisów o apelacji

- 1. Komentarz
- 2. Przegląd orzecznictwa

Rozdział 15. Koszty postępowania kasacyjnego

- 1. Komentarz
- 2. Przegląd orzecznictwa

Rozdział 16. Relacje między skargą kasacyjną a innymi nadzwyczajnymi środkami zaskarżenia prawomocnego orzeczenia sądu

Rozdział 17. Ocena regulacji skargi kasacyjnej i dostępu do Sądu Najwyższego

Rozdział 1. Skarga kasacyjna w polskim prawie cywilnym

Koncepcja skargi kasacyjnej w sprawach cywilnych ma swoje podstawy w konstrukcji z Kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r. (Dz.U. Nr 112, poz. 934 ze zm.). Skarga kasacyjna stanowiła wówczas środek odwoławczy przysługujący od orzeczeń nieprawomocnych w **systemie trójinstancyjnym**.

Po wojnie system trójinstancyjny obowiązywał do 1950 r. Ustawą z 20.7.1950 r. o zmianie przepisów postępowania w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 38, poz. 349 ze zm.) **został zastąpiony systemem dwuinstancyjnym**, który przyjęto do Kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r. Apelacja i kasacja zostały zniesione, a wprowadzona została **rewizja** jako środek odwoławczy, mający charakter kasacyjno-rewizyjny z elementem apelacji. Uzupełnieniem tego dwuinstancyjnego systemu było wprowadzenie **rewizji nadzwyczajnej**, będącej pozainstancyjnym środkiem zaskarżenia służącym do wzruszenia prawomocnych orzeczeń sądów. Sąd Najwyższy dokonywał kontroli legalności i trafności orzeczeń sądu I instancji, rozpoznawał rewizje od orzeczeń sądów wojewódzkich, a także rewizje nadzwyczajne, które mogły wnosić organy państwowe. Rewizja nadzwyczajna służyła wyłącznie interesom państwa i przysługiwała w sytuacji rażącego naruszenia prawa lub interesu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

W 1990 r. ustawodawca utworzył trzeci pion sądownictwa powszechnego, powołując sądy apelacyjne, które przejęły od Sądu Najwyższego rozpoznawanie spraw będących w toku.

Istotne zmiany zostały wprowadzone dopiero nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego z **1.3.1996 r.** (Dz.U. Nr 43, poz. 189 ze zm.). Ustawodawca **zastąpił** wówczas **system dwuinstancyjny systemem trójinstancyjnym** i przyznał Sądowi Najwyższemu

Koncepcja skargi

Rewizja nadzwyczajna

funkcję sądu III instancji. Trójinstancyjność postępowania cywilnego miała gwarantować uzyskanie orzeczenia sądu zgodnego z obowiązującym prawem. Rewizja została zastąpiona apelacją, a rewizja nadzwyczajna kasacją, która była wzorowana na koncepcji przedwojennej skargi kasacyjnej. Ustawodawca przywrócił apelację i kasację jako zwyczajne środki odwoławcze. Kasacja stanowiła zwyczajny środek odwoławczy dostępny w toku instancji, wnoszony do Sądu Najwyższego od orzeczeń wydawanych przez sąd II instancji. Postępowanie kasacyjne było trzecią instancją. Cechą charakterystyczną kasacji był jej publicznoprawny charakter. Kasacja była dopuszczalna tylko w sprawach, w których występował interes publiczny, jako środek procesowy funkcjonujący przede wszystkim w interesie państwa. To z kolei ograniczało znacząco dostęp do Sądu Najwyższego. Przyjęta konstrukcja kasacji była wynikiem połączenia kasacji i rewizji i różniła się od klasycznej kasacji tym, że sąd II instancji związany był, w przypadku uchylenia zaskarżonego orzeczenia, wykładnią prawa zawartą w orzeczeniu Sądu Najwyższego. Ponadto Sąd Najwyższy w przypadku stwierdzenia zasadności skargi kasacyjnej miał kompetencję do uchylenia zaskarżonego orzeczenia, a w wyjątkowych przypadkach także jego zmiany.

Przepisy dotyczące kasacji zostały zmienione ustawą z **24.5.2000 r.** o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 48, poz. 554 ze zm.). Kasacja stała się szczególnym środkiem prawnym wnoszonym w toku instancji od nieprawomocnych orzeczeń sądu II instancji. Jej podstawowym celem była ochrona interesu publicznego przez zapewnienie wykładni oraz ujednoczenie orzecznictwa sądów powszechnych. Nowelizacja nie zmieniła jednak istoty charakteru kasacji, która nadal funkcjonowała jako środek odwoławczy od nieprawomocnych orzeczeń sądu II instancji. Postępowanie kasacyjne przed Sądem Najwyższym miało charakter trzeciej instancji sądowej.

Nowelizacja wprowadziła natomiast obowiązek selekcyonowania przez Sąd Najwyższy kasacji. Wprowadziła **instytucję przedsądu**, przez co ograniczyła dostępność do kasacji, tworząc Sądowi Najwyższemu możliwość odmowy przyjęcia kasacji do rozpoznania, jeśli

nie służyła ona interesowi publicznemu. Sąd Najwyższy przyjmował kasację do rozpoznania wówczas, gdy przyczyniała się do ujednoczenia orzecznictwa lub rozwoju prawa. Środek ten funkcjonował głównie w interesie publicznym, który miał pierwszeństwo nad interesem prywatnym skarżących. Ten ostatni był brany pod uwagę wtedy, gdy pokrywał się z interesem publicznym.

Zmianę przepisów dotyczących kasacji zakończyła ustawa z **22.12.2004 r.** o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98). Uchylony został Rozdział 1¹ w Dziale V Tytułu VI Księgi pierwszej Części pierwszej zawierający uregulowania dotyczące kasacji. Dodano natomiast do Kodeksu postępowania cywilnego Dział Va w Tytule VI Księgi pierwszej Części pierwszej pt. „Skarga kasacyjna”, gdzie znalazły się przepisy dotyczące skargi kasacyjnej. Zamiast kasacją **instytucja ta została nazwana skargą kasacyjną**. Nastąpiła też zmiana charakteru prawnego skargi kasacyjnej. Stała się ona **nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia**, który przysługuje od orzeczeń prawomocnych sądu II instancji. Przedłużony został do dwóch miesięcy termin na wniesienie skargi kasacyjnej dla stron i do sześciu miesięcy dla Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich. Wprowadzone zostało także upoważnienie dla sądu II instancji do orzekania o wstrzymaniu wykonania prawomocnego orzeczenia do czasu zakończenia postępowania kasacyjnego lub uzależnienia wykonania orzeczenia od złożenia przez powoda stosownego zabezpieczenia, gdyby na skutek wykonania orzeczenia stronie mogła być wyrządzona niepowetowana szkoda (art. 388 KPC). W art. 398¹⁶ KPC ustawodawca wprowadził odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 415 KPC. Stworzyło to podstawę do orzekania przez Sąd Najwyższy o zwrocie spełnionego lub wyegzekwowanego świadczenia lub przywrócenia stanu poprzedniego w sytuacji, gdy Sąd Najwyższy na wniosek skarżącego uchyli zaskarżony wyrok i orzeknie co do istoty sprawy. Orzeczenie przez Sąd Najwyższy o zwrocie spełnionego lub wyegzekwowanego świadczenia lub przywróceniu stanu poprzedniego nie wyłącza możliwości dochodzenia w osobnym procesie od Skarbu Państwa naprawienia szkody poniesionej wskutek wydania lub wykonania wyroku uchylonego przez Sąd Najwyższy.

Charakter
postępowania
kasacyjnego

Postępowanie kasacyjne nie ma już charakteru rozpoznawczego, lecz **kontrolny**. Sąd Najwyższy jest sądem prawa – gdy rozpoznaje skargę kasacyjną, nie rozpoznaje sprawy merytorycznie.

Obowiązek funkcjonowania skargi kasacyjnej nie wynika ani z przepisów Konstytucji RP, ani z prawa międzynarodowego. Prawo do sądu zagwarantowane konstytucyjnie nie obejmuje swym zakresem prawa do wniesienia i rozpoznania skargi kasacyjnej. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wskazywał, że przepisy Konstytucji RP nie dają podstaw do wywodzenia z ich treści konstytucyjnego prawa do rozpoznania spraw przez Sąd Najwyższy. Także Europejski Trybunał Praw Człowieka wielokrotnie podkreślał, że prawo do sądu nie jest absolutne i może podlegać ograniczeniom, które nie naruszają jego istoty. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności nie zapewnia prawa do rozpoznawania spraw sądowych aż przez trzy instancje sądowe. Prawo do sądu w sprawach cywilnych respektowane jest nawet przy istnieniu tylko jednej instancji sądowej (zob. dec. ETPC z 26.10.2004 r. w sprawie *Międzyzakładowa Spółdzielnia Mieszkaniowa „Warszawscy Budowlani” przeciwko Polsce*, skarga Nr 13990/04, Legalis). Funkcjonowanie skargi kasacyjnej w systemie polskim jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia jest dodatkową ochroną praw jednostki.

Charakter skargi
kasacyjnej

Skarga kasacyjna nie jest środkiem prawnym, który przysługuje powszechnie, wszystkim obywatelom we wszystkich sprawach. **Skarga kasacyjna jest środkiem zaskarżenia wyjątkowym i nadzwyczajnym** przysługującym od orzeczeń prawomocnych sądu II instancji i ogranicza się do spraw o istotnym znaczeniu prawnym. Sąd Najwyższy rozstrzyga sprawę precedensowe mające znaczenie dla rozwoju prawa albo służące ujednoczeniu orzecznictwa. Instytucja skargi kasacyjnej wiąże się z funkcją i zadaniami Sądu Najwyższego.

Rozdział 2. System kasacyjny a system rewizyjny

Wyodrębnia się dwie koncepcje, które kształtują uprawnienia Sądu Najwyższego, tj. system kasacyjny i rewizyjny.

Instytucja kasacji wywodzi się z systemu romańskiego. Pierwszy sąd kasacyjny powstał we Francji w 1790 r. W Polsce kasacja pojawiła się w Księstwie Warszawskim w 1808 r. i na terenie zaboru rosyjskiego w 1864 r. wraz z ustawą o postępowaniu cywilnym. Kasacja służyła wyłącznie kontroli prawnej i ograniczała się do weryfikacji przypadków naruszenia prawa. Kasacja służyła sprawdzeniu, czy przepisy prawa postępowania sądowego oraz prawa materialnego zostały prawidłowo zastosowane. Poza kontrolą sądu kasacyjnego była kontrola ustalonego przez sąd stanu faktycznego. Uwzględnienie kasacji skutkowało uchYLENIEM, czyli skasowaniem zaskarżonego orzeczenia i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania lub zakończeniem postępowania przez sąd kasacyjny. Sąd kasacyjny nie orzekał co do *meritum* sprawy. Celem kasacji była przede wszystkim ochrona interesu publicznego. Ochrona interesu indywidualnego skarżącego nie miała znaczenia.

Natomiast **rewizja** wywodzi się z systemu niemieckiego. Rewizja służyła przeprowadzeniu kontroli merytorycznej. Sąd rewizyjny miał kompetencje do ustalenia stanu faktycznego sprawy, w przeciwieństwie do systemu kasacyjnego, gdzie sąd kasacyjny nie kontrolował ustaleń faktycznych. Sąd rewizyjny w razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu stanu faktycznego uchylał zaskarżone orzeczenie i przekazywał sprawę do ponownego rozpoznania. Rewizja miała na celu przede wszystkim ochronę interesów indywidualnych osób skarżących.

Kasacja – model

Rewizja – model

Różnicę między dwoma modelami wyjaśnił *J. Skąpski*, który uważał, że rewizja jest odwołaniem się do trzeciej instancji, podczas gdy kasacja nie ma nic wspólnego z instancjami sądowymi, tylko jest nadzwyczajnym środkiem prawnym *sui generis*. Źródło tej różnicy leży w funkcji. Kasacja stoi na straży jednolitego wykonywania prawa oraz jego legalnej wykładni i jest to jej główną i zasadniczą funkcją, natomiast względ na interes indywidualny to funkcja drugorzędna kasacji. Stosunek wzajemny obu tych funkcji jest odwrotny w systemie rewizyjnym, gdzie zasadniczą funkcją jest ochrona interesu publicznego [zob. *J. Skąpski*, Skarga w przedmiocie kasacji (Koreferat), w: *Polska Procedura Cywilna. Projekty referentów z uzasadnieniem*, t. II, Kraków 1923, s. 39].

W Polsce ustawodawca wprowadził instytucję skargi kasacyjnej, ale nie w modelowej klasycznej postaci. **Polska skarga kasacyjna to model mieszany**, zawierający poza elementami kasacji także elementy rewizji. Sąd Najwyższy w razie uwzględnienia skargi kasacyjnej uchyla zaskarżony wyrok w całości lub w części i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi, który wydał wyrok, lub innemu sądowi równorzędnemu. Jeżeli Sąd Najwyższy uzna, że nie ma istotnych naruszeń przepisów postępowania, a występuje jedynie naruszenie prawa materialnego, może orzec co do istoty sprawy. Sąd Najwyższy może na wniosek skarżącego uchylić wyrok i orzec co do istoty sprawy, jeżeli podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona, a skargi kasacyjnej nie oparto także na podstawie naruszenia przepisów postępowania lub podstawa ta okazała się nieuzasadniona (art. 398¹⁶ KPC). Wydanie orzeczenia reformatoryjnego pozostaje jednak do wyłącznego uznania Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy uchyla wydane w sprawie wyroki i odrzuca pozew lub umarza postępowanie, jeżeli pozew ulegał odrzuceniu albo istniała podstawa do umorzenia postępowania (art. 398¹⁹ KPC). Odstępstwem od pierwotnego modelu kasacji jest to, że sąd, któremu sprawa została przekazana po uchyleniu zaskarżonego orzeczenia, jest związany wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna od orzeczenia wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy nie może być oparta na podstawach sprzecznych z wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy (art. 398²⁰ KPC).

Z powyższego wynika, że istnieje wiele wyjątków od tradycyjnej postaci kasacji.

M. Waligórski wskazuje, że kasacja nie jest typem właściwej kasacji. Istota właściwej kasacji polega bowiem na zasadniczym rozdzieleniu fazy uchylenia orzeczenia (*iudicium rescindens*), zwanej także fazą kasacyjną, od fazy substytucji – wydania w jego miejsce nowego orzeczenia (*iudicium rescissorium*), zwanej też fazą odesłania, a odbywającą się przed sądem innym niż ten, przed którym odbywa się faza pierwsza. Polski Kodeks postępowania cywilnego przewiduje możliwość wydania nowego orzeczenia przez Sąd Najwyższy. **Kodeks postępowania cywilnego odbiega od modelu „czystej” kasacji**, gdyż wiąże sędziego, któremu sprawę odesłano po uchyleniu zaskarżonego orzeczenia, wykładnią prawa zawartą w orzeczeniu Sądu Najwyższego, podczas gdy we właściwym typie kasacji sąd, któremu sprawę odesłano, ma pełną swobodę przy wydaniu nowego orzeczenia (zob. M. Waligórski, *Proces cywilny. Funkcje i struktura*, Warszawa 1947, s. 682).

Jeżeli przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej wyłoni się **zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości**, Sąd Najwyższy może odroczyć wydanie orzeczenia i przekazać zagadnienie do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi tego sądu. Uchwała powiększonego składu Sądu Najwyższego jest w danej sprawie wiążąca. Sąd Najwyższy w powiększonym składzie może sprawę przejąć do rozpoznania.

Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy. Natomiast skarżący nie może oprzeć skargi kasacyjnej od wyroku wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy na podstawach sprzecznych z wykładnią prawa ustaloną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy.

Odrębność skargi kasacyjnej wynika również z tego, że ustawodawca przewidział dla niej **szczególne wymagania formalne**. Wśród nich jest konieczność wniesienia (sporządzenia i podpisania) skargi kasacyjnej przez adwokata lub radcę prawnego, przy czym braki w tym zakresie są nieusuwalne i prowadzą do odrzucenia środka *a limine*, bez wzywania do ich uzupełnienia (zob. post. SN z 14.1.1997 r., I CZ 23/96, OSNC 1997, Nr 6–7, poz. 77 ze sprostowaniem w OSNC

Związanie
wykładnią
prawa SN

Niemożliwość
oparcia skargi
na podstawach
sprzecznych
z wykładnią
prawa SN

Część I. Skarga kasacyjna. Komentarz praktyczny...

1997, Nr 9, s. 116; post. SN z 25.6.1998 r., II UZ 57/98, OSNP 1999, Nr 16, poz. 533).

Przyjęty obecnie kształt skargi kasacyjnej w Kodeksie postępowania cywilnego zbliżył skargę kasacyjną do jej pierwotnego modelu, ale nadal jest to model mieszany.

Rozdział 3. Charakter prawny skargi kasacyjnej

Zmiany wprowadzone ustawą z 2.7.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804) oraz ustawą z 22.12.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98) miały istotne znaczenie dla charakteru skargi kasacyjnej.

Charakter prawny kasacji został zmieniony na skutek przyjęcia przez ustawodawcę, że **skarga kasacyjna przysługuje od prawomocnych orzeczeń sądu II instancji** wymienionych w art. 398¹ KPC. Przestała być ona zwykłym środkiem odwoławczym składanym w toku instancji od nieprawomocnych orzeczeń sądu i została przekształcona w nadzwyczajny środek zaskarżenia wnoszony po zakończeniu postępowania od prawomocnych orzeczeń sądów II instancji kończących postępowanie w sprawie. Skarga kasacyjna stała się szczególnym, wyjątkowym środkiem prawnym (procesowym), służącym kontroli legalności prawomocnych orzeczeń sądów II instancji (wyroków, postanowień w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania) kończących postępowanie w sprawie. **Postępowanie kasacyjne przyjęło charakter kontrolny.** Sąd Najwyższy, rozpoznając skargę kasacyjną, kontroluje legalność zaskarżonego orzeczenia sądu II instancji w zakresie określonym przez skarżącego i bada skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia i podstaw skargi, na podstawie stanu faktycznego ustalonego przez sąd II instancji. Sąd Najwyższy jest sądem kontroli prawnej, a nie ustaleń faktycznych, a kwestie dotyczące ustaleń faktycznych oraz oceny dowodów pozostają poza zakresem jego kontroli. Sąd Najwyższy ma wyłączną

Kontrolny
charakter skargi

kompetencję do odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej.

Dopuszczalność
skargi kasacyjnej

Sąd II instancji, za pośrednictwem którego wniesiono do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną, **jest uprawniony do kontroli skargi kasacyjnej z punktu widzenia jej dopuszczalności**, tj. badania, czy dane orzeczenie jest zaskarżalne skargą kasacyjną, czy skarga kasacyjna spełnia wszystkie wymagania konstrukcyjne i formalne, czy została wniesiona w ustawowym terminie, czy zachowano przymus adwokacko-radcowski.

Ograniczenia
w dostępie
do skargi

Przekształcenie skargi kasacyjnej w nadzwyczajny środek zaskarżenia skutkowało wprowadzeniem ustawowych ograniczeń możliwości jej wnoszenia. **Prawo wniesienia skargi kasacyjnej nie przysługuje w każdej sprawie**. Jej wniesienie jest możliwe tylko wtedy, gdy przewiduje to wyraźnie przepis prawa. Zasadą jest niedopuszczalność skargi kasacyjnej, natomiast możliwość zaskarżenia skargą kasacyjną prawomocnego orzeczenia sądu II instancji jest wyjątkiem. Ograniczony dostęp do wniesienia skargi kasacyjnej wynika z regulacji ustawowej, a także z konstrukcji skargi, która jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, oraz z celu, któremu skarga ma służyć.

Sąd Najwyższy jako sąd kasacyjny nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, a skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu II instancji kończącego postępowanie w sprawie z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego (post. SN z 10.4.2008 r., III UK 6/08, Legalis).

Ograniczenia
przedmiotowe
i kwotowe

Dopuszczalność skargi kasacyjnej została uzależniona od jej przysługiwania oraz od prawidłowości jej wniesienia. Ustawodawca wprowadził ustawowe ograniczenia w dostępie do skargi kasacyjnej oraz wprowadził wysokie wymagania konstrukcyjne i formalne w stosunku do skargi kasacyjnej. Jako nadzwyczajny środek zaskarżenia ma ona podwyższony stopień sformalizowana. Istnieją dwa rodzaje ograniczeń w występowaniu ze skargą kasacyjną do Sądu Najwyższego. Ograniczenia te są związane z dopuszczalnością skargi kasacyjnej oraz z instytucją tzw. przedsądu. Nadzwyczajny i wyjątkowy charakter skargi kasacyjnej nadany przez ustawodawcę prowadzi do licznych **ograniczeń przedmiotowych i kwotowych** oraz

umożliwia Sądowi Najwyższemu odmowę merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej. Ustawodawca umożliwił Sądowi Najwyższemu selekcjonowanie skarg kasacyjnych pod kątem celowości ich przyjęcia do merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna ma charakter nadzwyczajnego środka zaskarżenia, czego wyrazem jest także **ograniczenie dostępności skargi kasacyjnej pod względem dopuszczalnych podstaw skargi**. Skarga kasacyjna służy zaskarżeniu tylko niektórych prawomocnych orzeczeń sądu II instancji i tylko w przypadku wystąpienia określonej grupy błędów. Zakres zarzutów w odniesieniu do wszystkich podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi kasacyjnej został ograniczony. Zgodnie z art. 398³ § 3 KPC podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Oznacza to jednoznaczne określenie funkcji Sądu Najwyższego jako sądu prawa, sprawującego nadzór nad działalnością sądów powszechnych w zakresie orzekania (art. 183 ust. 1 Konstytucji RP), który rozpoznając skargę kasacyjną w granicach jej podstaw, jest związany z mocy art. 398¹³ § 2 KPC ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (post. SN z 21.5.2008 r., I UK 17/08, Legalis).

Zgodnie z art. 398³ § 1 KPC **skarga kasacyjna może być oparta tylko na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz na podstawie naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy**. W stosunku do wszystkich podmiotów wnoszących skargę wyłączono możliwość oparcia jej na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów. Treść art. 398³ KPC wskazuje, że dopuszczalne jest oparcie skargi kasacyjnej na podstawie naruszenia przepisów postępowania, ale z wyłączeniem zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów, choćby naruszenie przepisów mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Artykuł 398³ § 3 KPC nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 KPC, ponieważ właśnie ten przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów.

Zarzut naruszenia art. 233 § 1 KPC nie może być tym samym rozpatrywany przez Sąd Najwyższy (zob. uzasad. wyr. SN z 24.11.2010 r., I UK 128/10, Legalis).

Skarga kasacyjna służy kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia (post. SN z 10.4.2008 r., III UK 6/08, Legalis).

Zmiana charakteru skargi kasacyjnej (w pozainstancyjny srodek zaskarżenia o charakterze nadzwyczajnym) miała wpływ na przekształcenie postępowania kasacyjnego. Postępowanie kasacyjne utraciło charakter trzeciej instancji, w której sprawa była po raz kolejny merytorycznie rozpoznawana. Obecnie postępowanie kasacyjne jest postępowaniem, które może toczyć się po zakończeniu postępowania i po wydaniu przez sąd II instancji prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Postępowanie kasacyjne nie ma już charakteru rozpoznawczego, ale wyłącznie kontrolny. W postępowaniu kasacyjnym rozpoznawana jest merytorycznie przez Sąd Najwyższy tylko skarga kasacyjna. **Sąd Najwyższy jest sądem kontroli prawnej**, kontroluje legalność zaskarżonego orzeczenia.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem prawnym o charakterze procesowym, ma charakter subsydiarny i przysługuje tylko wtedy, gdy strona wykorzystała wszystkie zwykłe środki odwoławcze w toku postępowania sądowego. Skarga przysługuje od orzeczeń prawomocnych sądu II instancji kończących postępowanie w sprawie, wskazanych w art. 398¹ § 1 i art. 519¹ § 1 KPC, które nie mogą być wzruszone w wyniku zaskarżenia zwykłym środkiem odwoławczym. Skargę kasacyjną składa się po zakończeniu postępowania, co stanowi o jej wyjątkowym i szczególnym charakterze. Jest ona wnoszona poza zwykłym tokiem instancyjnym, składa się ją poza procesem, który został zakończony prawomocnym orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie.

Wniesienie skargi kasacyjnej wszczyna nową sprawę w znaczeniu techniczno-procesowym oraz nowe postępowanie przed Sądem Najwyższym, które jest kontynuacją postępowania już zakończonego prawomocnym orzeczeniem sądu II instancji. Postępowanie kasacyjne stanowi kontynuację wcześniejszego postępowania pod względem podmiotowym i przedmiotowym, z tym że Sąd Najwyższy rozpoznaje

wniesioną skargę kasacyjną, nie spór co do istoty, który został już prawomocnie rozstrzygnięty.

Skarga kasacyjna przysługuje od orzeczeń prawomocnych.

Nie wywołuje skutku suspensywnego w postaci wstrzymania uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia. Wprowadzenie przez ustawodawcę takiej konstrukcji skargi kasacyjnej wyklucza możliwość skutecznego cofnięcia pozwu w postępowaniu kasacyjnym (post. SN z 17.10.2008 r., I CSK 552/07, Legalis).

Jeżeli na skutek wykonania orzeczenia stronie może być wyrządzona niepowetowana szkoda, sąd II instancji – który wydał zaskarżone orzeczenie i za pośrednictwem którego wniesiono skargę – może na wniosek strony **wstrzymać wykonanie swego orzeczenia** do czasu zakończenia postępowania kasacyjnego. Jeżeli apelację oddalono, sąd II instancji może wstrzymać wykonanie także orzeczenia sądu I instancji. W powyższych przypadkach sąd II instancji na wniosek strony może także uzależnić wykonanie orzeczenia od złożenia przez powoda stosownego zabezpieczenia. Możliwość wstrzymania wykonania zaskarżonego orzeczenia przez sąd II instancji istnieje zatem po wniesieniu skargi kasacyjnej (art. 388 § 1 KPC).

Skarga jest instrumentem **kontroli legalności** prawomocnych orzeczeń sądu II instancji z perspektywy właściwej wykładni i stosowania prawa. Kontrola dotyczy badania zaskarżonego orzeczenia pod względem prawnym. Sąd Najwyższy, rozpoznając skargę kasacyjną, bada zaskarżone prawomocne orzeczenie pod względem prawnym na podstawie ustaleń faktycznych sądu II instancji. Skarga kasacyjna jest szczególnym środkiem prawnym, stanowi instytucję wyjątkową, która służy kontroli stosowania prawa przez sądy, a nie prawidłowości ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia. Kontrola orzeczenia następuje na podstawie materiału, jaki został zgromadzony w sprawie przez sądy obu instancji. Sąd Najwyższy jest związany stanem faktycznym ustalonym w zaskarżonym orzeczeniu przez sąd II instancji. Podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 KPC).

W systemie wymiaru sprawiedliwości **Sąd Najwyższy** w znacznej mierze **pełni funkcję sądu prawa**. Nie pozostaje w jego kompetencji weryfikowanie kolejny raz rozstrzygnięcia sądów powszechnych w pełnym zakresie, obejmującym także samodzielłą ocenę

Możliwość wstrzymania wykonania prawomocnego orzeczenia

Kontrola legalności prawomocnych orzeczeń sądu

faktów i dowodów. Ustawodawca, wprowadzając art. 398³ § 3 KPC, znacznie – jeśli chodzi o ten element postępowania – ograniczył kompetencję Sądu Najwyższego. Jedyne wycinkowo może on badać naruszenia procesowe dotyczące postępowania dowodowego i tylko w granicach podstaw skargi (art. 398¹³ § 1 KPC) (zob. wyr. SN z 24.9.2009 r., II PK 72/09, Legalis).

Sąd Najwyższy, rozpoznając skargę kasacyjną, nie jest trzecią instancją sądową badającą dowody i czyniącą na ich podstawie ustalenia faktyczne, lecz jest sądem prawa – wyjaśnia istotne zagadnienia prawne, dokonuje wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, usuwa z obrotu prawnego orzeczenia wydane w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwe (post. SN z 30.7.2012 r., II CSK 10/12, Legalis).

Skarga kasacyjna ma charakter publicznoprawny. Sąd Najwyższy rozstrzyga sprawy precedensowe oraz te, które mają istotne znaczenie dla rozwoju prawa, ujednoczenia orzecznictwa oraz wykładni prawa.

Skarga jest ukierunkowana przede wszystkim na ochronę interesu publicznego wyrażającego się w dokonaniu wykładni prawa oraz ujednoczeniu praktyki sądów powszechnych. Ochrona interesu prywatnego strony (uczestnika postępowania) musi pokrywać się z interesem publicznym. Interes prywatny jest realizowany w instytucji skargi kasacyjnej na tyle, na ile może stać się także podstawą zaspokojenia interesu ogólnego (zob. post. SN z 4.2.2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, Nr 7–8, poz. 147).

Skarżący w odrębnym wywodzie musi wskazać na występowanie w sprawie okoliczności o charakterze publicznoprawnym. Brak w skardze uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowi, zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, brak nieusuwalny i powoduje odrzucenie skargi kasacyjnej (post. SN z 27.3.2008 r., III SK 34/07, Legalis).

Jeżeli przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej wyłoni się **zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości**, Sąd Najwyższy może odroczyć wydanie orzeczenia i przekazać to zagadnienie do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego. Uchwała powiększonego składu Sądu Najwyższego jest w danej

Charakter
publicznoprawny
skargi

Związanie
wykładnią
prawa SN

sprawie wiążąca. Sąd Najwyższy w powiększonym składzie może przejąć sprawę do swego rozpoznania (art. 398¹⁷ KPC).

Skarga kasacyjna ukształtowana została w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako środek o szczególnym charakterze, mający na celu ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa i jednolitości wykładni prawa, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń niesatysfakcjonujących strony. Realizacji tego celu służy instytucja tzw. **przedsądu**, ustanowionego w art. 398⁹ KPC, w ramach którego Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny sprawy przedstawionej mu ze skargą kasacyjną. Zakres przeprowadzanego badania jest ograniczony do kontroli, czy w sprawie występują przewidziane w art. 398⁹ § 1 pkt 1–4 KPC okoliczności uzasadniające przyjęcie skargi do rozpoznania (post. SN z 26.2.2010 r., III CSK 299/09, niepubl.).

Skarga kasacyjna przeszła ewolucję od kasacji będącej zwykłym środkiem odwoławczym wnoszonym w toku instancji od orzeczeń nieprawomocnych do nadzwyczajnego środka zaskarżenia składanego poza tokiem instancyjnym, służącego do wzruszenia prawomocnych orzeczeń sądu II instancji kończących postępowanie w sprawie.

Cechą charakterystyczną skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia jest to, że **zmierza do wzruszenia wydanego w sprawie prawomocnego orzeczenia sądu II instancji**, tj. uchylenia albo zmiany zaskarżonego orzeczenia.

Sąd Najwyższy może także orzec o zwrocie spełnionego lub wyegzekwowanego świadczenia lub przywróceniu stanu poprzedniego, w sytuacji gdy na wniosek skarżącego uchyli zaskarżony wyrok i orzeknie co do istoty sprawy. Orzeczenie przez Sąd Najwyższy o zwrocie spełnionego lub wyegzekwowanego świadczenia lub przywróceniu stanu poprzedniego nie wyłącza możliwości dochodzenia w osobnym procesie od Skarbu Państwa naprawienia szkody poniesionej wskutek wydania lub wykonania wyroku (art. 398¹⁶ KPC).

Skarga kasacyjna w postępowaniu cywilnym **zbliżyła się do konstrukcji kasacji w postępowaniu karnym**, gdyż obie instytucje są nadzwyczajnymi środkami zaskarżenia przysługującymi od prawomocnych orzeczeń sądów II instancji, które nie mogą być wzruszone w wyniku zaskarżenia zwykłym środkiem odwoławczym.

Część I. Skarga kasacyjna. Komentarz praktyczny...

Skarga kasacyjna obok skargi o wznowienie postępowania i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia należy do nadzwyczajnych środków zaskarżenia skierowanych przeciwko prawomocnym orzeczeniom sądów.